

Sygn. akt III UK 349/18

POSTANOWIENIE

Dnia 21 sierpnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriło

w sprawie z odwołania M. P.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w J.
o emeryturę z tytułu pracy w warunkach szczególnych,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 21
sierpnia 2019 r.,
na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w
(...)
z dnia 14 czerwca 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.**
- 2. zasądza od organu rentowego na rzecz ubezpieczonej
kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów
zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 24 kwietnia 2017 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w J. odmówił wnioskodawczyni M. P. prawa do emerytury w obniżonym wieku z tytułu pracy w warunkach szczególnych. Sąd Okręgowy w R. wyrokiem z dnia 7 lipca 2017 r. oddalił wniesione przez ubezpieczoną odwołanie od tej decyzji. Natomiast Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 14 czerwca 2018 r. zmienił zaskarżone orzeczenie i poprzedzającą je decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w ten sposób, że przyznał M. P. prawo do emerytury począwszy od dnia 29 kwietnia 2017 r., stwierdzając jednocześnie odpowiedzialność organu

rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji oraz zasądził od organu rentowego na rzecz wnioskodawczynie kwotę 450 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania za obie instancje.

Organ rentowy zaskarżył powyższy wyrok skargą kasacyjną w całości. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie prawa materialnego: art. 32 ust. 1a w związku z art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm.) w związku z § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), przez ich błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że do okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze zalicza się okresy niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po dniu 14 listopada 1991 r. wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, w sytuacji gdy prawidłowa wykładnia prowadzić winna do wniosku, iż okresy te nie są okresami pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania lub o uchylenie zaskarżonego wyroku i rozstrzygnięcie sprawy co do istoty, przez oddalenie apelacji oraz o zasądzenie na rzecz skarżącego kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, skarżący powołał się na potrzebę zmiany dotychczasowej wykładni przepisu art. 32 ust. 1a w związku z art. 184 ustawy emerytalnej w związku z § 2 ust. 1 powołanego wcześniej rozporządzenia Rady Ministrów, która budzi poważne wątpliwości i zastrzeżenia, a ponadto wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych. Wskazał, że przedmiot sporu można sprowadzić do pytania: czy do okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze zalicza się okresy niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po dniu 14 listopada 1991 r. wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa. Zdaniem autora skargi kasacyjnej, istnieją solidne podstawy

pozwalające twierdzić, że przepisy obowiązujące na dzień 1 stycznia 1999 r. również wyłączały możliwość zaliczenia do stażu pracy szczególnej, okresów niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał wynagrodzenie lub świadczenie z ubezpieczenia chorobowego. W ocenie skarżącego, stosowanie rozporządzenia Rady Ministrów z 1983 r. oznacza, że na gruncie ustawy emerytalnej nie ma możliwości włączenia do stażu pracy szczególnej okresu pobierania zasiłków z ubezpieczenia społecznego, poczynając od 14 listopada 1991 r.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną ubezpieczona wniosła o odmówienie przyjęcia skargi do rozpoznania i zasądzenie od organu rentowego na rzecz wnioskodawczyni kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Skarga kasacyjna, jako szczególny środek zaskarżenia, służy realizacji interesu publicznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Funkcje postępowania kasacyjnego powodują, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania oraz jego uzasadnienie powinny koncentrować się na wykazaniu, że w konkretnej sprawie zachodzą okoliczności przemawiające za interwencją Sądu Najwyższego. Rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c. i tylko w przypadku przekonania Sądu Najwyższego przez skarżącego, za pomocą jurydycznej argumentacji, że zachodzi publicznoprawna potrzeba rozstrzygnięcia sformułowanego w skardze zagadnienia prawnego przy jej merytorycznym rozpoznawaniu.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W razie powołania przesłanki przedsądu, jaką jest potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie, przepisy mające być przedmiotem wykładni Sądu Najwyższego powinny należeć do katalogu przepisów, których naruszenie przez sąd drugiej instancji zarzucono w ramach podstawy skargi (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2002 r., I PKN 682/01, OSNP 2004 nr 12, poz. 211). Rzeczą skarżącego jest zaś wykazanie, że określony przepis prawa, mimo iż budzi poważne wątpliwości, ze sprecyzowaniem, na czym te poważne wątpliwości polegają, nie doczekał się wykładni, bądź niejednolita jego wykładnia wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów, które to orzecznictwo należy przytoczyć (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002 nr 12, poz. 151; z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/07, LEX nr 315351; z dnia 15 października 2002 r., II CZ 102/02, LEX nr 57231; z dnia 13 grudnia 2007 r., I PK 233/07, OSNP 2009 nr 2-4, poz. 43 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 37/08, LEX nr 494133). Oczywiście jest, że budzący wątpliwości interpretacyjne przepis musi mieć zastosowanie w sprawie, a jego wykładnia – mieć znaczenie dla jej rozstrzygnięcia. Przedmiotem zainteresowania Sądu Najwyższego jest jednak sam przepis, a nie rozstrzygnięcie konkretnego sporu. Stąd też wspomniane wątpliwości interpretacyjne powinny być na tyle poważne, by ich wyjaśnienie nie sprowadzało się do prostej wykładni przepisów. W tym wyraża się publicznoprawny charakter skargi kasacyjnej. Celem realizowanym w wyniku rozpoznania skargi kasacyjnej jest bowiem ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni przepisów prawa oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój jurysprudencji i prawa pozytywnego, a nie korekta orzeczeń wydawanych przez sądy powszechne (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000 nr 7-8, poz. 147).

Skarżący nie zdołał wykazać występowania tak rozumianej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Wypada zauważyć, że ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 121, poz. 1264), która weszła w życie w dniu 1 lipca 2004 r., do ustawy emerytalnej został dodany przepis art. 32 ust. 1a w brzmieniu:

"przy ustalaniu okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie uwzględnia się:

1) okresów niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po dniu 14 listopada 1991 r. wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa,

2) okresów, w których na mocy szczególnych przepisów pracownik został zwolniony ze świadczenia pracy, z wyjątkiem okresu urlopu wypoczynkowego".

W judykaturze utrwalił się pogląd, że w art. 32 ust. 1a ustawy emerytalnej ustawodawca wprowadził istotną zmianę w stanie prawnym, w którym niemożliwe było w drodze wykładni przepisów przyjęcie zasady pomijania w okresie ubezpieczenia okresów niezdolności do pracy z powodu choroby, oraz że przepis ten nie ma zastosowania do oceny nabycia prawa do emerytury przed dniem 1 lipca 2004 r. (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 5 maja 2005 r., II UK 219/04, OSNP 2005 nr 22, poz. 361 i II UK 215/04, OSNP 2005 nr 22, poz. 360; z dnia 7 lutego 2006 r., LEX nr 272581; z dnia 17 września 2007 r., III UK 51/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 328; z dnia 30 stycznia 2008 r., I UK 204/07, OSNP 2009 nr 7-8, poz. 106; z dnia 6 stycznia 2009 r., I UK 194/08, LEX nr 737378; z dnia 21 maja 2009 r., II UK 370/08, OSNP 2011 nr 1-2, poz. 20; z dnia 16 lipca 2009 r., II UK 388/08, LEX nr 533107; z dnia 5 listopada 2012 r., II UK 82/12, OSNP 2013 nr 19-21, poz. 230). Przy czym wykazanie w dniu 1 stycznia 1999 r. określonego w art. 184 ustawy emerytalnej okresu wykonywania pracy w szczególnych warunkach wyłącza ponowne ustalenie tego okresu po osiągnięciu wieku emerytalnego, według zasad wynikających z tej ustawy obowiązujących po dniu 1 lipca 2004 r. (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 18 lipca 2007 r., I UK 62/07, OSNP 2008 nr 17-18, poz. 269; z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 313/09, OSNP 2011 nr 19-20, poz. 260; z dnia 13 lipca 2011 r., I UK 12/11, LEX nr 989126; z dnia 7 października 2014 r., I UK 51/14, LEX nr 1621325).

Pogląd, że zastosowanie ustawy emerytalnej do osób, które przed dniem 1 lipca 2004 r. nie spełniły wszystkich warunków nabycia prawa do wcześniejszej emerytury, nie narusza konstytucyjnych zasad równości i sprawiedliwości społecznej (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2007 r., III UK 51/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 328 i z dnia 21 maja 2009 r., II UK 370/08, OSNP 2011

nr 1-2, poz. 20), można uznać za trafny tylko jako rozumiany w ten sposób, że chodzi o "wszystkie warunki" przewidziane w art. 184 ustawy. Wymaganie od osób, które spełniły w dniu 1 stycznia 1999 r. warunki dotyczące stażu ubezpieczenia, dodatkowo warunku osiągnięcia przed dniem 1 lipca 2004 r. przewidzianego w art. 46 ustawy emerytalnej wieku, należy uznać za zbyt daleko idące, pomijające ochronę prawa tymczasowego, ukierunkowanego na przyszłe świadczenia, co trafnie wykazano w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 313/09 (OSNP 2011 nr 11-12, poz. 260) oraz w piśmiennictwie (glosa K. Stopki do orzeczenia z dnia 17 września 2007 r., III UK 51/07, OSP 2009 nr 10, poz. 111). Zauważa się, że do powstania ekspektatywy maksymalnie ukształtowanej nie jest niezbędne osiągnięcie przez ubezpieczonego wymaganego wieku emerytalnego, gdyż zrównywałoby to pojęcie ekspektatywy maksymalnie ukształtowanej z pojęciem praw nabytych *in abstracto*. Tymczasem moment spełnienia warunków nabycia prawa do emerytury wyznacza moment powstania ekspektatywy maksymalnie ukształtowanej, która przekształca się w prawo nabyte *in abstracto* po zaistnieniu zdarzenia ubezpieczeniowego, a więc osiągnięciu wymaganego wieku emerytalnego.

W powołanym wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 313/09, podkreślono, że sytuacja osób wymienionych w art. 184 ustawy emerytalnej, opisywana w doktrynie jako ekspektatywa prawa podmiotowego, polega właśnie na spełnieniu się tylko części stanu faktycznego koniecznego do nabycia prawa, które poprzedza i zabezpiecza przyszłe prawo podmiotowe. Uwzględnianie ochrony praw w trakcie nabywania, aprobowane i wskazywane w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości (por. wyrok z dnia 3 października 2002 r., Angel Barreira Pérez, sprawa C-347/00, ECR 2002 s. I-08191), znajdowało też wyraz w orzecznictwie Sądu Najwyższego (uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 27 kwietnia 2000 r., OSNAPiUS 2000 nr 16, poz. 620 oraz wyroki z dnia 4 grudnia 2003 r., I PK 111/03, OSNP 2004 nr 21, poz. 368; z dnia 24 września 2004 r., II PK 25/04, OSNP 2005 nr 10, poz. 141 i wcześniejszy z dnia 19 listopada 1993 r., II URN 47/93, OSNCP 1994 nr 5, poz. 117). Także Trybunał Konstytucyjny stosunkom tym niejednokrotnie dawał ochronę, jeżeli miały postać ekspektatywy maksymalnie ukształtowanej, czyli sytuacji prawnej, która spełnia zasadniczo

wszystkie przesłanki ustawowe nabycia prawa do emerytury pod rządami dawnej ustawy, bez względu na stosunek do niej ustaw późniejszych. Trybunał uznawał je za postaci praw podmiotowych, do których znajduje zastosowanie ochrona praw nabytych (wyroki Trybunału Konstytucyjnego z dnia 30 listopada 1988 r., OTK 1988 nr 1, poz. 6; z dnia 22 czerwca 1999 r., K 5/99, OTK 1999 nr 5, poz. 100; z dnia 23 listopada 1998 r., SK 7/98, OTK 1998 nr 7, poz. 114 i przede wszystkim orzeczenie z dnia 11 lutego 1992 r., K 14/91, OTK 1992 nr 1, poz. 7).

Podnoszone przez skarżącego wątpliwości na tle wykładni obowiązujących przepisów zostały zatem wyjaśnione w judykaturze. Autor skargi kasacyjnej nie przedstawił zaś przekonujących argumentów, przemawiających za zmianą ugruntowanej linii orzecznictwa Sądu Najwyższego.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono stosowanie do art. 108 § 1 w związku z art. 398²¹ k.p.c. oraz § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r., poz. 1800 ze zm.).